

STANDPUNTEN- OVERZICHT 2021

Dit is het standpuntenoverzicht van de Unie van Waterschappen voor 2021. Hierin zijn de belangrijkste standpunten van de waterschappen op verschillende dossiers te vinden. De standpunten zijn ingedeeld per ministerie.

MINISTERIE VAN INFRA-STRUCTUUR EN WATERSTAAT

RUIMTELIJKE ADAPTATIE

Nederland is als dichtbevolkte delta kwetsbaar voor overstromingen en weersextremen. Met klimaat-adaptatie nemen we preventief maatregelen om ons land tijdig aan te passen aan het veranderende klimaat en weersextremen. Toekomstbestendige oplossingen zijn nodig. Door klimaatadaptatie onderdeel te maken van de woningbouwopgave, energietransitie, kringlooplandbouw en stikstofaangepak kunnen we slim combineren en meerdere doelen dienen. Zo zorgen we voor een aantrekkelijke leefomgeving waarin we veilig kunnen blijven wonen, werken en investeren. Zo'n integrale aanpak sluit ook aan bij de intentie van de Omgevingswet.

De gezamenlijke overheden stellen zich in het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie ten doel dat Nederland in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht moet zijn tegen wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen en dat bij (her)ontwikkelingen geen extra risico op schade en slachtoffers mag ontstaan. Het tussendoel voor 2020 was dat klimaatadaptatie onderdeel is van al het beleid en handelen van overheden. Een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting vraagt inzet van iedereen (overheden en particulieren/bedrijven). Er is intensieve samenwerking nodig.

In november 2018 hebben Rijk, VNG, Unie van Waterschappen en IPO een Bestuursakkoord Klimaatadaptatie gesloten om een impuls te geven aan de aanpak en uitvoering van maatregelen zoals afgesproken in het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. In 2020 is een Impulsregeling opgesteld die in 2021 van start gaat en die het mogelijk maakt voor decentrale overheden om een rijksbijdrage uit het Deltafonds te ontvangen voor ruimtelijke adaptatiemaatregelen. Die rijksbijdrage bedraagt in totaal 200 miljoen euro voor de komende 6 jaar.

De waterschappen willen de aanpak van klimaatadaptatie versnellen, versterken en verbinden. Zo kunnen we toekomstige schade en overlast voorkomen. Wij zetten in op:

• meer financiële middelen voor klimaatadaptatie

De opgave om de bebouwde omgeving en het landelijk gebied aan te passen aan weersextremen en klimaatbestendig in te richten is groot en vergt een forse financiële inspanning. Door de rijksbijdrage aan ruimtelijke adaptatie te verlengen en te intensiveren, kan de opgave sneller worden aangepakt en kan toekomstige schade en overlast worden voorkomen.

• klimaatbestendig en waterrobuust bouwen

Tot 2050 worden er zo'n 1,5 miljoen woningen gebouwd in Nederland. In de Nationale Woonagenda staat dat deze woningen energieneutraal, klimaatbestendig en aardgasvrij worden opgeleverd. Ondanks deze ambities zien we dat klimaatadaptatie in de praktijk nog niet automatisch landt in de bouwplannen. Door de status en het gebruik van de watertoets te versterken en het instrumentarium van de Omgevingswet beter te benutten, zorgen we ervoor dat deze woningen inderdaad klimaatbestendig en waterrobuust worden gebouwd op de vanuit water en bodem gezien juiste locaties.

• combineren in de uitvoering

Klimaatadaptatie kan prima samengaan met maatregelen om de CO₂-uitstoot te beperken, de stikstofproblematiek aan te pakken en de biodiversiteit te herstellen. Maatregelen om Nederland klimaatbestendig in te richten en het water langer vast te houden zijn uitstekend te combineren met een veerkrachtige natuur en de realisatie van klimaatbuffers, de aanleg van groenblauwe zones in en om de stad, de stikstofaangepak in het landelijk gebied, de aanleg van klimaatbossen, het tegengaan van bodemdaling in veengebieden en het verbeteren van de bodemstructuur. Zo kunnen we de middelen efficiënt inzetten.

• een krachtige regie en integrale aanpak

Een klimaatbestendige inrichting van Nederland vraagt om een krachtige regie en integrale aanpak. Daar willen we als overheden samen sturing en invulling aan geven. De Omgevingsvisies en het Deltaprogramma bieden daarvoor de kaders, die we via een gebiedsgerichte uitwerking met elkaar tot uitvoering brengen. Door klimaatadaptatie integraal onderdeel te maken van de energie-, woning- en landbouw- en natuuropgave, zorgen we ervoor dat we tijdig voorbereid zijn op de gevolgen van klimaatverandering in Nederland.

WATERKWALITEIT

Bronaanpak

Microverontreinigingen en opkomende stoffen (PFAS, microplastics, medicijnresten) worden zo veel mogelijk bij de bron aangepakt: van stoffen en stofgroepen die een (potentieel) probleem vormen voor de waterkwaliteit wordt bekeken of de productie en/of verwerking ervan gestopt of verminderd kan worden.

Dit houdt niet alleen de kosten van afvalwaterzuivering beheersbaar, maar zorgt ook dat grondstoffen uit afvalwater teruggewonnen kunnen worden. Voor medicijnresten levert een bronaanpak onvoldoende op omdat het grootste deel van medicijnresten via de urine en ontlasting van mensen in het riool komt.

Daar waar bronaanpak onvoldoende oplevert, willen de waterschappen het principe van verdergaande producenten verantwoordelijkheid toegepast zien, d.w.z. dat producenten een bijdrage leveren aan de kosten van de veilige verwijdering van deze stoffen. Hierdoor worden externe kosten van producenten niet afgewenteld op de consument. Dit principe is bij vaste afvalstoffen, zoals verpakkingsmateriaal, wit-goed, autobanden en elektronica al gebruikelijk.

Voor de land- en tuinbouw streven de waterschappen naar landbouwbedrijven die in 2030 in evenwicht zijn met de omgeving en kringlopen zoveel mogelijk hebben gesloten. Waterbewust ondernemen is onderdeel van de goede landbouwpraktijk met nauwelijks emissies van schadelijke stoffen (gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen) naar het oppervlaktewater.

Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) en opkomende stoffen

Meer grip en regie zijn nodig voor zeer zorgwekkende stoffen zoals PFAS en mogelijk schadelijke opkomende stoffen om te voorkomen dat deze stoffen in het milieu komen. De uitvoering van het Europese Zero Pollution Actieplan moet gestimuleerd worden. De Europese toelating van stoffen die schadelijk zijn voor het milieu moeten worden aangescherpt. Voor PFAS en andere vergelijkbare gevaarlijke stoffen moet op Europees niveau de uitfasering gestimuleerd worden van voor niet noodzakelijke toepassingen.

Zwerfvuil en microplastics

Zwerfvuil en microplastic in het water moet zoveel mogelijk voorkomen worden. Initiatieven die hier een bijdrage aan leveren moeten worden gestimuleerd zoals statiegeld op kleine flesjes en blikjes. De maatregelen uit de Single Use Plastic Strategie moeten goed in het Nederlands beleid worden verankerd zoals het verbod op plastic producten voor eenmalig gebruik. Het gebruik van producten waar nog geen zicht is op alternatieven moeten op een duurzamer manier worden verminderd en andere soorten plastic moeten zoveel mogelijk worden ingezameld en hergebruikt.

De productverpakkingen van natte doekjes (voor baby's) moet worden aangepast zodat duidelijk zichtbaar is dat de natte doekjes niet in het toilet moeten worden gegooid. Vochtige doekjes (vochtig wc papier) worden op korte termijn volledig afbreekbaar.

Er moet meer duidelijkheid komen over of microplastics schadelijk zijn voor mens en milieu. Inzet op onderzoek naar betrouwbare bemonstering en analyse methoden is nodig om inzicht te krijgen in de aanwezigheid van microplastic in het milieu.

We vragen het Rijk actief in te zetten op het verminderen van de belangrijkste routes van microplastics naar het oppervlaktewater zoals zwerfvuil, beperken van slijtage van bandenslijpsel en verf, toegevoegde microplastics aan cosmetica en microplastic in kleding.

Zwemwater

Vrijwel overal in Nederland is er een aangewezen zwemwaterlocatie op fietsafstand beschikbaar. Waterschappen, provincies en zwemwaterbeheerders zijn verantwoordelijk voor de waterkwaliteit, toezicht en veiligheid in deze zwemwaterlocaties. Zwemmen en recreëren in overige wateren is op veel plaatsen mogelijk en blijft toegestaan (behalve daar waar scheepvaart of stroming gevaarlijk is), maar is op eigen risico. Via publiekscommunicatie wordt gewezen op de risico's.

Wetgeving rond waterkwaliteit

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is een belangrijk instrument gebleken om de waterkwaliteit te verbeteren. De KRW heeft het jaar 2027 als horizon. Voor de langere termijn willen we de systematiek van de KRW vasthouden: een zesjarige cyclus waarbij systematisch doelstellingen, knelpunten en maatregelen worden geselecteerd. Hierdoor is er blijvende aandacht voor de waterkwaliteit maar is er ook flexibiliteit om de doelen aan te passen.

Een aantal concrete aanpassingen is op termijn wenselijk:

- De manier waarop de waterkwaliteitswetgeving doorwerkt naar kleine wateren kan duidelijker.
- De monitoring- en rapportageverplichtingen moeten gemoderniseerd worden.
- Op Europees niveau kan de afstemming van de KRW met andere wetgeving beter.

RIOOLWATERZUIVERING

De rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi) zijn niet alleen een belangrijk instrument bij het realiseren van schoon oppervlaktewater, maar kunnen ook een rol spelen in de circulaire economie door terugwinning van grondstoffen (fosfaat). Daarnaast kunnen rwzi's door de productie van biogas en opwerking van rest-warmte uit rioolwater een bijdrage leveren aan het verminderen van de emissies van broeikasgassen. De belangrijkste regelgeving voor rwzi's is de Europese richtlijn stedelijk afvalwater, die in de loop van 2021/2022 wordt herzien. Wij willen:

- Een heldere strategie voor hergebruik van grondstoffen uit afvalwater.
- Duidelijke kaders voor reductie broeikasgassen.
- Sturing op doelen en niet op instrumenten.
- Emissiereducties worden zo veel mogelijk per stroomgebied vastgesteld. Hierdoor kunnen investeringen doelmatig plaatsvinden.
- Maatregelen die ertoe leiden dat de instroom van schoon regenwater naar het riool verminderd.
- Duidelijkheid over toelaatbare tariefstijgingen als gevolg van strengere eisen.

WATERVEILIGHEID

Waterschappen werken met het Rijk aan waterveiligheid. Met de maatregelen voor waterveiligheid beschermen we ons land tegen overstromingen. We anticiperen met behulp van de klimaatscenario's van het KNMI op de verwachte zeespiegelstijging en andere klimaatveranderingen. Zo blijven we goed beschermd en verwachten we goed voorbereid te zijn op de toekomst en houden wij daarbij ook de zoetwatervoorziening op peil.

De waterschappen willen voldoende middelen voor waterveiligheid, het Hoogwaterbeschermingsprogramma, en dus houden we vast aan het jaarlijks verlengen van het Deltafonds. Daarbij het minimaal constant houden van de financiële bijdrage vanuit het Rijk en het mogelijk in de toekomst vergroten van het Deltafonds voor effecten zeespiegelstijging of hogere rivierafvoeren. We willen ons land weerbaarder maken tegen de onzekerheden die zeespiegelstijging met zich meebrengt en blijven beschermen tegen overstromingen. Waterveiligheid vraagt om voortdurende aandacht.

Vanaf 2017 gelden er nieuwe normen voor de dijken en het streven is dat in 2050 alle primaire keringen (dijken die beschermen tegen overstromingen van grote rivieren en de zee) voldoen aan de nieuwe veiligheidsnormen. Waterschappen beoordelen of een kering aan de normen voldoet, werken aan dijkversterking en beheren en onderhouden de keringen volgens de spelregels van de zorgplicht. De dijkversterkingsopgave om aan de nieuwe normen te voldoen is groot en vergt de komende decennia niet alleen veel geld (jaarlijks 362 miljoen euro), maar ook veel capaciteit en kennis van de waterbeheerders.

Waterveiligheid mag niet vertragen door de stikstofproblematiek. De waterschappen vragen vaart te maken met het uitvoeren van de Stikstofwet en de Natuurbank, zodat waterveiligheidsmaatregelen zo veel mogelijk door kunnen gaan.

Bij het versterken van dijken is de ambitie steeds vaker dit zo klimaatneutraal en circulair mogelijk te doen. Steeds vaker worden levensduur van de kering en materialen meegenomen in de beheer- en onderhoud en versterkingsmaatregelen. Daarbij innoveren we veel om de kosten te drukken en zo slim, sober en doelmatig de gezamenlijke middelen te besteden. Daarnaast zorgen we bij versterking te letten op ruimtelijke inpassing en proberen we zo veel mogelijk andere opgaven in hetzelfde gebied mee te nemen. Met de

schaarse ruimte en beperkte middelen van anderen is dit een lastige opgave. De druk op het Deltafonds blijft onverminderd groot, maar dat mag niet leiden tot tekorten bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Tegelijkertijd dragen de waterschappen ook zorg voor de regionale keringen. Ook hier ligt de nadruk op het periodiek beoordelen van de keringen op hun toestand en zo nodig versterken en onderhouden. Met dit werk geven we invulling aan de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's. Bij locatiekeuzes en inrichting van gebieden is het noodzakelijk water als ordenend principe te houden, om op die manier nu en in de toekomst het land te kunnen beschermen tegen overstromingen. Klimaatontwikkelingen en bodemdaling maken de opgaven steeds groter. We reserveren ook voldoende ruimte voor toekomstige dijkversterkingen. Gelukkig kunnen we met innovaties in onze sector ook ruimte besparen.

SLIBEINDVERWERKING

De waterschappen zuiveren het afvalwater in rioolwater-zuiveringsinstallaties (rwzi's). Bij het zuiveringsproces ontstaat zuiveringsslib. Waterschappen hebben de taak om zich hiervan te ontdoen. De waterschappen werken vanaf 2021 gezamenlijk aan de uitvoering van het Robuust plan slibeindverwerking (2020). De Unie zorgt er via een 'regisseur' voor dat de waterschappen hun slib bij incidenten tijdelijk kunnen opslaan om het later te verwerken. Voor het opvangen van calamiteiten, zoals een tekort aan verwerkingscapaciteit vragen de waterschappen de medewerking van het ministerie van IenW en Rijkswaterstaat.

DROOGTE

De droogte van de afgelopen zomers liet zien dat we tegen de grenzen van het huidige watersysteem aanlopen. Overal en altijd voldoende water van goede kwaliteit voor alle functies is niet meer vanzelfsprekend.

In hoog Nederland (oost en zuid, zand) kenmerkt de droogte zich vooral door lage (grond)waterstanden en droogvallende beken. In laag Nederland (west en noord, veen en klei) is droogte met name een verde-lings- en verziltingsvraagstuk.

Maatregelen in het watersysteem alleen zijn niet voldoende. Er zijn ook ruimtelijke keuzes en aanpassingen van het watergebruik nodig om toekomstige schade door droogte en watertekorten te voorkomen. Er is een transitie nodig in het watersysteem én in de

manier waarop we het water en de bodem gebruiken. Hierbij zullen we vernatting en incidentele schade door droogte en wateroverlast moeten leren accepteren.

We kunnen droogte tegengaan door het neerslagoverschot in de winterperiode langer vast te houden, bijvoorbeeld door het waterpeil en de drainagebasis te verhogen, sponswerking te herstellen en voorraadbuffers aan te leggen. Daarnaast moeten we het beschikbare water beter verdelen en zullen gebruikers (landbouw, industrie, consument) er zuiniger mee om moeten gaan. Ook zijn er ruimtelijke maatregelen nodig: functies en gebruik beter afstemmen op het watersysteem. Dit vraagt om ruimtelijke regie van Rijk en provincies en om een integrale, gebiedsgerichte afweging van verschillende maatschappelijke belangen en opgaven (water, landbouw, natuur, wonen, energie). De waterschappen roepen op om water sturend te maken voor de ruimtelijke inrichting en het landgebruik.

Met het Deltaprogramma proberen we klimaatbestendige grond- en oppervlaktewatersystemen te realiseren in 2050 zodat we weerbaar zijn voor droogte en watertekorten. De komende 6 jaar (2022-2027) is hiervoor in totaal 800 miljoen euro beschikbaar, waarvan 250 miljoen euro vanuit het Deltafonds. Waterschappen werken aan het beter vasthouden (voorkomen dat het water snel afvoert) en bufferen (opslaan om later te gebruiken) van water en aan het beter inzetten en verdelen van het beschikbare water. Daarnaast werken ze aan het vergroten van het waterbewustzijn bij gebruikers om water te besparen en het klimaatbestendig maken van landgebruik en teelten (bijvoorbeeld omschakelen naar droogteresistentere zouttolerante gewassen).

Droogte en grondwater

Het grondwaterbeleid van de waterschappen is gericht op het in stand houden van de grondwatervoorraad, het beschermen van de grondwaterkwaliteit en het tegengaan van nadelige effecten door grondwateronttrekkingen. De droogtes van de afgelopen drie jaar zijn aanleiding om de regels voor grondwater en beregening opnieuw te bekijken en waar nodig aan te passen. Door meer onttrekkingen en stijgende watervraag in combinatie met de afnemende waterbeschikbaarheid door klimaatverandering en weersextremen komen het watersysteem en de watervoorraad onder druk te staan. Inzet is de grip verbeteren op de grondwateronttrekkingen en de grondwatervoorraad en de grondwaterstanden structureel te verhogen. Dit is onderdeel van de bredere droogte-aanpak waarbij er ook wordt gekeken naar het verbeteren van de waterbeschikbaarheid en de watervoorraad en het voorkomen van wateroverlast. Uiteindelijk draait het om een duurzame balans tussen het watersysteem en het watergebruik en een evenwicht tussen het tegengaan van watertekorten en wateroverlast.

CYBERWEERBAARHEID WATERSECTOR

Kwetsbaarheden en dreigingen in de watersector zijn steeds vaker digitaal. Cyberaanvallen op operationele technologiesystemen hebben grote maatschappelijke en economische impact op belangrijke sectoren (zoals drinkwater, riolering en gemalen). Partijen uit de watersector hebben daarom in het Bestuursakkoord Water de handen ineengeslagen om de cyberweerbaarheid te versterken en zo aanvallen in de toekomst het hoofd te bieden. Investeren in informatieveiligheid is noodzakelijk: cybersecurity is

namelijk een essentieel onderdeel van digitalisering en zonder digitalisering functioneert een waterschap niet meer. Daarbij is het als waterketen belangrijk om gezamenlijk op te trekken en inzichtelijk te maken waar de cyber-afhankelijkheden liggen.

CIRCULAIRE ECONOMIE

Waterschappen dragen bij aan de circulaire economie via hun inkoopbeleid, de aanbestedingen in de grond-, weg- en waterbouw, de watersystemen en de rioolwaterzuiveringen. Om hergebruik van afvalstoffen te bevorderen zit in veel gevallen wet- en regelgeving in de weg. De inzet van de waterschappen:

1. Gezamenlijk inzetten op de rijksstrategie 'Naar klimaatneutrale en circulaire infraprojecten'.
2. De samenhang tussen afvalregelgeving en productregelgeving in de hele keten van productie, consumptie en afval in overeenstemming brengen. De toepassing moet leidend zijn in plaats van de herkomst van deze stof. We willen af van het stempel 'afval' voor de reststromen van de rioolwaterzuiveringen. De Unie van Waterschappen pleit voor het wegnemen van belemmeringen in het streven naar circulariteit door waterschappen. Overheden en bedrijven lopen tegen afvalwet- en regelgeving aan die stamt uit de jaren 70, toen men nog uitging van de gedachte dat een product een afvalstof zou worden.
3. Meer regie vanuit het Rijk op de transitie naar een circulaire economie. Geld voor het versnellen van circulariteit. Denk hierbij het stimuleren om kennis over circulariteit te verspreiden en de stimuleringsregeling circulaire economie verlengen.

De circulaire economie is een antwoord op het steeds schaarser worden van sommige grondstoffen en milieuschade, waaronder CO₂-uitstoot als gevolg van de afvalproductie. Het draagt daarmee bij aan het verminderen van klimaatverandering, het verminderen van vervuilde stoffen in het watersysteem en het (onder andere financieel) verwaarden van reststromen uit het watersysteem en de waterketen.

Een reststroom is het gedeelte van de afvalstroom dat overblijft nadat alle bruikbare en recyclebare afvalstromen uit de hoofdstroom zijn genomen. De reststroom moet zo klein mogelijk zijn. Dat doen we door de verwerking van de hoofdstroom te verduurzamen en door hergebruik van de stoffen.

Daarnaast is er ook een relatie met waterkwaliteit, bijvoorbeeld in het kader van kringlooplandbouw. Als stoffen in de kringloop blijven, is dit goed voor de opbrengst en goed voor de waterkwaliteit.

Met een inkoopvolume van ca. 3 miljard euro per jaar spelen waterschappen een steeds belangrijkere rol als opdrachtgever en launching customer (klant/afnemer die helpt bij de marktintroductie van innovaties en daarmee helpt bij de groei en ontwikkeling van het bedrijf) in de circulaire economie.

Na het advies van de Taskforce Herijking Afvalstoffen in 2019 en twee onderzoeken in 2020 (naar begrippen afval en product en naar experimenten) verwachten we in 2021 van het ministerie dat het sneller en gericht zal werken aan de gewenste verbetertrajecten op alle niveaus.

Ook vragen we aandacht voor circulair werken in de Grond-, Weg-, en Waterbouw en Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. Ook zijn we bezig met de doorontwikkeling van de Energie- en Grondstoffenfabriek ten behoeve van upcycling (grondstof zuiverder maken dan de oorspronkelijke grondstof). En zijn de waterschappen begonnen met de Waterfabriek om het afvalwater zo goed te zuiveren dat het gebruikt kan worden in de industrie.

De Unie van Waterschappen gaat de komende jaren de kennis vergroten bij de waterschappen over circulaire economie en regionale samenwerking aanmoedigen door met partners uit de regio ketens te sluiten. Verder gaan de waterschappen aan de slag met een monitoringssysteem en een materialenonderzoek.

De waterschappen sluiten aan bij het advies uit de Integrale Circulaire economie rapportage 2021 van het Planbureau voor de Leefomgeving dat intensivering van beleid noodzakelijk is. Daarnaast vinden we net als het PBL dat een heldere rolverdeling noodzakelijk is in de ontwikkeling naar een circulaire economie.

GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN BUITEN DE LANDBOUW

Gewasbeschermingsmiddelen worden ook buiten de landbouw toegepast en zorgen daar ook voor een verstoring van de waterkwaliteit. Eind 2017 is het verbod op het professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw uitgebreid naar onverharde terreinen. Het verbod gold eerst alleen op verharde terreinen. Op het verbod is een aantal uitzonderingen zoals sport- en recreatieterreinen en bepaalde siertuinen. Daarnaast geldt het verbod alleen voor professioneel gebruik. De waterschappen willen uitbreiding van het verbod naar de uitgezonderde terreinen. Ook willen zij een verbod voor gebruik door particulieren.

Eind 2020 deed het Gerechtshof in Den Haag uitspraak waardoor professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen weer is toegestaan op (on)verharde terreinen buiten de land- en tuinbouw. Demissionair staatssecretaris Van Veldhoven zet zich in om het gebruiksverbod te herstellen. De waterschappen steunen deze inzet.

BODEM EN BAGGER

De bodem is belangrijk voor het watersysteem. Veel zaken rondom bijvoorbeeld verontreinigingen of klimaatbestendigheid spelen zowel in de bodem als in het water. Voor de waterschappen is daarom een integrale kijk op bodem en water ook essentieel. De Unie van Waterschappen pleit voor intensieve afstemming en het 'ontkokeren' van het bodem- en waterbeleid.

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor het onderhoud van sloten en singels en daar hoort baggeren bij. Baggeren zorgt voor een betere doorstroming, minder stankoverlast en een betere waterkwaliteit. Door nieuwe, zorgwekkende verontreinigingen, zoals PFAS in bodem en bagger, staat de baggercyclus bij veel waterschappen onder druk en komen noodzakelijke baggerwerkzaamheden stil te liggen. Ook wordt het circulair hergebruiken van baggerspecie bemoeilijkt door die verontreinigingen.

De zorg voor bodem- en (grond)waterkwaliteit enerzijds en de ambitie om zoveel mogelijk baggerspecie nuttig te hergebruiken anderzijds, vragen om een zorgvuldige afweging. Het is niet genoeg om alléén circulaire ambities te formuleren, zonder daarbij de effecten op de bodem- en (grond)waterkwaliteit mee te wegen. Evenmin kan er maximale bescherming voor de bodem- en (grond)waterkwaliteit worden geboden, zonder dat dit gevolgen heeft voor de hergebruiksmogelijkheden van bagger en de kosten van het watersysteemonderhoud. Waterschappen pleiten er dan ook voor om bij het hergebruiken van baggerspecie zowel circulariteit als milieuhygiëne mee te wegen en eerlijk en nuchter om te gaan met de risico's van hergebruik.

GRONDWATER

Waterschappen zijn beheerder van het watersysteem, inclusief grondwater. In de praktijk hebben alle betrokkenen echter specifieke taken in het grondwaterbeheer. Zo gaan provincies over grote onttrekkingen, zorgen gemeenten voor het stedelijk grondwater en is een perceeleigenaar verantwoordelijk voor de grondwaterstand op het eigen terrein. Goede samenwerking in het grondwaterbeheer is dus cruciaal, zeker nu grondwater in steeds meer vraagstukken een belangrijke rol speelt.

In 2021 schrijven de waterschappen een visie op het grondwaterbeheer. De positie van grondwater binnen het waterschap wordt daarin verhelderd en ook de samenwerking met andere partijen.

GEBORGDE ZETELS

De waterschapsbesturen kennen geborgde zetels: zetels die gereserveerd zijn voor specifieke belangen-categorieën. Deze zetels worden ingevuld door benoemde vertegenwoordigers vanuit de agrarische sector, het bedrijfsleven en bos- en natuurorganisaties. Het idee hierachter is dat de sectoren die financieel bijdragen en een groot belang hebben bij waterbeheer verzekerd zijn van zeggenschap binnen waterschapsbesturen (het 'belang-betaling-zeggenschap' beginsel).

De geborgde zetels staan al geruime tijd ter discussie. In 2020 en 2021 zijn adviezen hierover uitgebracht door de commissie Boelhouwer en het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving. GroenLinks Kamerlid Bro-met heeft een initiatiefwetsvoorstel ingediend om de geborgde zetels af te schaffen. Gezien de gemiddelde samenstelling van de achterban van de Unie van Waterschappen staat de Unie neutraal tegenover de positie van geborgde zetels binnen de waterschapsbesturen.

BELASTINGSTELSEL WATERSCHAPPEN

De waterschappen zorgen voor veilige dijken, niet te veel en niet te weinig water, schoon oppervlaktewater en het zuiveren van rioolwater. Met een eigen belastingstelsel dekken zij nagenoeg alle kosten van deze taken. Begin december 2020 hebben de waterschappen een voorstel voor de aanpassing van hun belastingstelsel vastgesteld. Het voorstel lost een aantal urgente knelpunten in het stelsel op. Tegelijk met dit voorstel hebben de waterschappen zich uitgesproken over een aantal andere wensen met betrekking tot hun belastingstelsel.

Oplossing urgente knelpunten

De watersysteemheffing zorgt voor de middelen voor waterveiligheid, voldoende en schoon oppervlak-tewater. Volgens de huidige systematiek moeten de waterschappen de kosten voor een belangrijk deel verdelen op basis van de waarde van gebouwen, grond en natuurterreinen. Het belangrijkste knelpunt van deze heffing is de onredelijke invloed die de hoge waarde van wegen en spoorwegen op de tarieven van de eigenaren van onbebouwde grond heeft. Hierdoor stijgen de kosten voor deze groep zonder dat er extra voorzieningen tegenover staan. Het voorstel van de waterschappen gaat uit van een model waarin de kosten op basis van gebiedskenmerken worden verdeeld. Toepassing van dit model leidt tot een gelijkmatiger ontwikkeling van de tarieven voor alle betalende categorieën.

De zuiveringsheffing dekt de kosten van het zuiveren van rioolwater. De verontreinigingsheffing wordt in rekening gebracht als afvalwater rechtstreeks in oppervlaktewater wordt geloosd. Op basis van de huidige wetgeving moeten waterschappen mens- en milieubelastende stoffen gebruiken bij de laboratoriumanalyses voor het vaststellen van de vervuilingswaarde van het afvalwater van bedrijven. Dat willen de waterschappen niet meer. Daarom komen zij met een alternatief voor deze methode dat geen gebruik maakt van mens- en milieubelastende stoffen.

Vervolgtraject toekomstbestendige bekostiging waterbeheer

Met de hiervoor beschreven voorstellen wordt een eerste, noodzakelijke stap gezet in het verbeteren van de waterschapsbelastingen. Vanuit de waterschappen en het grote aantal stakeholders dat betrokken is geweest bij de ontwikkeling van deze voorstellen zijn er echter meer inhoudelijke wensen naar voren gebracht waarvoor zij in ieder geval graag vervolgstappen gezet zouden zien. De waterschappen hebben de minister van IenW gevraagd samen volgende stappen te gaan zetten in het toekomstbestendiger maken van de bekostiging van het waterbeheer en daarin deze onderwerpen een plaats te geven. De minister is op deze uitnodiging ingegaan, mede omdat zij vanuit de Tweede Kamer is gevraagd om een nadere uitwerking van onder andere de grondwaterheffing, de Belasting Op Leidingwater (BOL) en het meer op basis van het watergebruik heffen van de zuiverings- en verontreinigingsheffing. De onderwerpen die door waterschappen en hun stakeholders zijn benoemd kunnen niet los van deze onderwerpen worden gezien en daarom beslaat het gezamenlijke vervolgtraject een breder terrein dan het belastingstelsel van de waterschappen. De Unie en het ministerie gaan het traject starten met een gezamenlijke verkenning naar de manier waarop de genoemde onderwerpen het beste in samenhang kunnen worden aangepakt.

Naar een flexibeler stelsel

Het huidige belastingstelsel van de waterschappen stamt uit 2007 en is sindsdien nagenoeg niet aangepast. Wijzigingen in het belastingstelsel zijn ingewikkeld en duren lang. Het kan wel vijf jaar duren voordat een wens tot aanpassing in een wijziging van de regelgeving resulteert. De waterschappen hebben aangegeven dat de wensen en eisen uit hun omgeving zich steeds sneller ontwikkelen (denk hierbij aan eisen en wensen op het terrein van duurzaamheid en klimaat) en dat het belastingstelsel hier sneller en flexi-beler dan nu het geval is op zou moeten kunnen inspelen. Vandaar dat de waterschappen de minister van IenW hebben gevraagd om samen te verkennen wat de mogelijkheden zijn om te komen tot een wendbaarder stelsel, dat makkelijker kan meedemen met ontwikkelingen in de opgaven en omgeving van de waterschappen, zonder de robuustheid en voorspelbaarheid van het stelsel uit het oog te verliezen. De minister gaat hier graag op in.

Vervolg

Het voorgaande is door de waterschappen aangeboden aan de minister van IenW, die het inmiddels naar de Tweede Kamer heeft gestuurd dat het in juni tijdens het AO Water zal behandelen. De waterschappen vragen om een voortvarend wetgevingstraject en om de geschetste vervolgstappen om de bekostiging van het waterbeheer nog toekomstbestendiger te maken.

MINISTERIE VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit

De waterschappen pleiten voor een emissiearme, meer duurzame landbouw, die bijdraagt aan het behalen van de biodiversiteit en waterkwaliteitsdoelen. Zet de transitie naar een duurzame kringlooplandbouw krachtig door. Denk hierbij aan het beperken van het watergebruik, het verder beperken van het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen en het voorkomen van ernstige verontreinigingen.

MESTBELEID

De invloed op de waterkwaliteit van stikstof en fosfor door bemesting is groot. In de Waterwet en de Kaderrichtlijn Water (KRW) staan doelen voor de waterkwaliteit beschreven.

Uit metingen blijkt dat de helft van de meetlocaties in de landbouw niet voldoet aan de waterkwaliteits-normen voor stikstof en fosfor. De waterschappen vinden dat het mestbeleid niet alleen afgestemd moet worden op de Nitraatrichtlijn (NRL), maar ook op de KRW.

In 2027 moeten de doelen van de KRW gehaald worden. Naast het tegengaan van eutrofiëring (nutriën-tenrijker worden van oppervlaktewater, bijvoorbeeld door bemesting) staat in de Nitraatrichtlijn dat de in het water aanwezige organismen en de waterkwaliteit moeten worden beschermd tegen verontreiniging door nitraten uit de landbouw. Ook staat in de Nitraatrichtlijn dat het direct en indirect lozen van stikstof-verbindingen uit de landbouw in het aquatisch milieu (water met de daarin water levende planten en dieren) moet verminderen en dat verdere verontreiniging moet worden voorkomen. Dat dit in de Nitraat-richtlijn staat, wordt vaak vergeten.

Om de doelen van de KRW en de NRL te halen is het noodzakelijk dat er in het 7e Nitraatactieprogramma maatregelen staan om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren. De huidige aanpak via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer is gericht op bewustwording, kennisdeling en stimuleren van agrariërs om vrijwillig maatregelen te nemen. Deze is onvoldoende en moet worden aangevuld. Er zijn maatregelen nodig die d.m.v. regionale maatregelenpakketten in de landelijke mestwetgeving of waterwetgeving worden opgenomen. Daarmee wachten tot het 8e programma (looptijd 2026 t/m 2029) is

te laat. In 2027 moet de kwaliteit van het oppervlaktewater in alle land- en tuinbouwgebieden voldoen aan de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

De extra maatregelen die de waterschappen in gedachten hebben zijn: extra gebruiksvoorschriften (bijvoorbeeld precisietoepassingen en gebruik van precisiemeststoffen), bodemmaatregelen (maatregelen gericht op verhogen waterbergend vermogen van de bodem en de bodemkwaliteit) aangevuld met maatregelen die de uit- en afspoeling van landbouwpercelen tegengaan.

Allemaal maatregelen die ervoor zorgen dat meststoffen beschikbaar zijn voor het gewas (goed voor de agrariër) en niet uit- en afspoelen (goed voor grond- en oppervlaktewater). Deze maatregelen worden nu al toegepast in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en zijn daar effectief. Opname in wetgeving zorgt voor een stok achter de deur voor de vrijwillige aanpak. Daarnaast zorgt het ervoor dat de achterblijvers en de mensen die profiteren van de inspanningen van anderen, ook de maatregelen nemen die nodig zijn.

Ook zijn we bezorgd dat mest uit overschotgebieden wordt gebruikt in gebieden waar de mestruimte niet volledig wordt benut. Het gebruik van extra mest in deze gebieden kan leiden tot meer uit- en afspoeling waardoor de waterkwaliteit in deze gebieden kan verslechteren.

Tenslotte is de mestwetgeving zodanig complex dat de pakkans op het niet naleven klein is. Het niet naleven levert extra risico's op voor de waterkwaliteit. Ook de aanpak van mestfraude is belangrijk en daarom is er extra inzet aan toezicht en handhaving nodig.

GEWASBESCHERMINGSMIDDELEN

Op de helft van de meetlocaties worden gewasbeschermingsmiddelen in te hoge concentraties in het oppervlaktewater gevonden. Het kabinet heeft aangegeven zich ervoor in te zetten dat het gewasbeschermingsmiddelenbeleid beter wordt afgestemd op het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De acties uit het "Pakket van maatregelen emissiebeperking gewasbescherming open teelten" moeten zo snel mogelijk worden uitgevoerd. Deze acties moeten ervoor zorgen dat er in 2027 geen normoverschrijdingen van de KRW-normen meer voorkomen en dat de land- en tuinbouw in Nederland in 2030 nagenoeg emissieloos is.

Waterschappen willen dat het College voor toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) bij de toelating van gewasbeschermingsmiddelen rekening houdt met de waterkwaliteitsnormen uit de KRW. Ook mogen gewasbeschermingsmiddelen niet toegelaten worden als er geen goede en betaalbare analysemethode beschikbaar is die duidelijk maakt of aan de waterkwaliteitsnorm voor het oppervlaktewater wordt voldaan. Daarnaast vinden wij dat de voorschriften die vanuit toelating aan het gebruik van middelen worden gesteld aan moeten sluiten op de voorschriften die zijn opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer. En dat ze naleefbaar en daarmee ook controleerbaar zijn.

BODEM

De bodem vormt een belangrijk onderdeel van het watersysteem. Een vitale landbouwbodem heeft een betere sponswerking, is daardoor klimaatbestendiger, houdt water beter vast en voorkomt dat gewasbeschermingsmiddelen uit- en afspoelen. Waterschappen hebben dus belang bij een vitale landbouwbodem, en zetten zich in samenwerking met andere belanghebbenden in voor het in stand houden en verbeteren van de bodemkwaliteit, bijvoorbeeld via maatregelen van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Voor waterschappen is verbetering van de bodemstructuur daarbij het speerpunt.

Er moet een coherente en nationale aanpak komen van de (veen) bodemdalingsproblematiek door de gezamenlijke overheden (ministeries van LNV, IenW, BZK en EZK, provincies, gemeenten, waterschappen). Deze aanpak voorziet in beleid, rollen, inzet, instrumentarium en financiën. Een nationale intensivering van kennis en innovatie is gewenst, met als doel vermindering bodemdaling, vermindering effecten (uitstoot broeikasgassen), anticiperen op bodemdaling, toekomstperspectief voor de landbouw en natuur en duurzaam ruimtegebruik.

GEMEENSCHAPPELIJK LANDBOUWBELEID (GLB)

Op dit moment loopt in Brussel en Den Haag de besluitvorming over het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie voor de periode 2023-2027. Tegelijkertijd is de nationale uitwerking voor die periode ook in volle gang via het Nationaal Strategisch Plan (NSP): de Nederlandse invulling en implementatie van het GLB.

In het nieuwe GLB geeft de EU meer ruimte aan lidstaten om zaken in te vullen gericht op de specifieke situatie van een land. Voor de waterschappen liggen de prioriteiten voor het NSP in maatregelen voor waterkwaliteit en waterkwantiteit.

Voor de transitieperiode 2021-2022, tussen het oude en het nieuwe GLB, bouwt men voort op bestaande regelingen maar is er ook focus op klimaat, biodiversiteit, bodem en kringlooplandbouw. In deze periode gebruiken de waterschappen opnieuw verschillende regelingen en Europese middelen en co-financieren de waterschappen een bedrag van maximaal 30 miljoen euro per jaar.

Voor de waterschappen is het belangrijk dat investeringsmaatregelen voor het watersysteem ten goede komen aan zowel de agrarische sector als een robuuste natuur. Dit sluit ook aan bij de kaders die gesteld worden vanuit Europa.

DELTAPLAN AGRARISCH WATERBEHEER

In het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) werkt LTO samen met waterbeheerders en andere partijen aan het realiseren van de wateropgaven vanuit de Kaderrichtlijn Water, het gewasbeschermings- en mestbeleid en waterkwantiteitsbeleid. Met Europese subsidies vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid stimuleren waterschappen agrariërs bij het nemen van maatregelen. Daar is de komende jaren jaarlijks tot 65 miljoen euro voor beschikbaar (cofinanciering). Het is belangrijk dat de voortgang van dit deltaplan goed gemonitord wordt en dat bij onvoldoende voortgang en resultaat er wettelijke maatregelen komen.

STIKSTOF

Sinds de Raad van State in 2019 oordeelde dat de Programmatische Aanpak Stikstofreductie niet langer houdbaar was ligt een groot deel van de bouw stil. Ook de projecten van de waterschappen op het gebied van waterveiligheid en natuurherstel liggen stil. Omdat deze projecten een tijdelijke uitstoot hebben en dusdanig belangrijk zijn, zouden ze niet moeten concurreren op de markt voor stikstofrechten of compensatieruimte. Wij hebben ook behoefte aan juridische borging van de beheer en onderhoudswerkzaamheden.

Waterschappen denken met de betrokken partijen mee met het oplossen van het stikstofvraagstuk. Wij vinden dat dit vraagstuk alleen kan worden opgelost door het verlagen van emissies en natuurherstel. Het verder werken aan de klimaat- en energietransitie is cruciaal voor de leefbaarheid van ons land en moet daarom doorgaan. Bij een gebiedsgerichte uitwerking van het stikstofvraagstuk is een integrale blik op de verschillende opgaven in een gebied belangrijk. Ook zouden alle overheden hierbij hun rol moeten spelen.

Ook pleiten waterschappen voor een herwaardering van de Nederlandse natuur: minder gericht op het instandhouden van bepaalde soorten en meer op het duurzaam behoud in het licht van klimaatverandering en daarmee samenhangende natuurlijke processen.

De Unie van Waterschappen is partner in het nieuwe programma gericht op stikstofreductie door de bouw. Hierin staat verduurzaming van mobiele werktuigen en bouwlogistiek centraal.

NATUURBELEID

Waterschappen zien een robuuste natuur als voorwaarde voor de ontwikkeling van bijvoorbeeld economische activiteiten en kiezen voor de meest duurzame oplossing op de lange termijn. Waterschappen om-armen een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting. Onderdeel hiervan is het watersysteem, dat bepalende moet zijn voor de ruimtelijke ordening. Middelen voor natuur moeten zo besteed worden, dat er maximale synergie met maatregelen voor het waterbeheer ontstaat.

Op die manier kunnen projecten beter, goedkoper en met meer draagvlak gerealiseerd worden. Bij het opstellen van hun natuurplannen moeten Rijk en provincies rekening houden met de doelen uit de Kaderrichtlijn Water en het Deltaprogramma.

VISSERIJ

Waterschappen zijn beheerders van waterkwaliteit en vinden het daarom belangrijk dat de ecologische toestand van het water niet achteruit gaat door visserij en uitzetten van vis. Zo worden karpers gekweekt in een viskwekerij en uitgezet voor de hengelsport, maar hebben in hoge dichtheden een negatief effect op de waterkwaliteit.

In de huidige Visserijwet zijn de bevoegdheden onduidelijk en wordt geen rekening gehouden met waterkwaliteitsdoelstellingen. Het is positief dat het ministerie werkt aan een nieuwe wet waarin verantwoordelijkheden duidelijker zijn en waarin waterkwaliteit een plek krijgt. Belangrijk daarbij is wel, zeker in het licht van de Kaderrichtlijn Water, dat de waterschappen straks kunnen beoordelen in hoeverre visserij-activiteiten de waterkwaliteitsdoelen negatief beïnvloeden. Ook kunnen ze zo nodig regulerend optreden. Waterschappen investeren in veel vismigratievoorzieningen bij stuwen, gemalen en sluizen. Het is dan ook een goede ontwikkeling dat het ministerie werkt aan een generieke visserijvrije zone van 150 meter bij alle sluizen, gemalen en stuwen met een vismigratievoorziening of waar sprake is van visvriendelijk beheer. Daarnaast heeft de Unie van Waterschappen een Green Deal getekend (2018) om loodemissies vanuit de sportvisserij te verminderen. In 2021 wordt in een evaluatie bekeken of een reductie van 30% gehaald is.

EXOTEN

Invasieve exoten, zoals de uitheemse rivierkreeft, de Quaggamossel en de Donagrondels vormen nieuwe uitdagingen voor een goede waterkwaliteit. Met LNV is er overleg over uitheemse rivierkreeften met als doel te komen tot een gezamenlijke aanpak met LNV, I&W, Rijkswaterstaat, IPO en VNG.

De bestrijding van muskus- en beverratten in Natura2000 gebieden wordt belemmerd door terreinbeherende instanties: i.v.m. broedende beschermde soorten mogen de waterschappen op sommige locaties maar 3 maanden per jaar bestrijden. De vraag is of hier wel een juiste weging plaatsvindt van enerzijds habitatbescherming en anderzijds de negatieve invloed van invasieve exoten op de biodiversiteit.

MINISTERIE VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

Waterschappen zijn op weg naar energieneutraliteit in 2025. Waterschappen zijn een grote producent van biogas en wekken op eigen grond zonne-energie en windenergie op. Daarnaast faciliteren waterschappen in toenemende mate aquathermie. Aquathermie is de verzamelterm voor duurzaam verwarmen en koelen met water uit het oppervlaktewater, het afvalwater en drinkwater. Hoe mooi zou het zijn om Nederland als waterrijk land Europees koploper van aquathermie te laten worden. Later we hier werk van maken. Waterschappen willen de komende jaren een verdere bijdrage leveren aan de doelstellingen van het Klimaatakkoord.

KLIMAATAKKOORD

In oktober 2019 hebben de waterschappen unaniem ingestemd met het Klimaatakkoord. In de aanloop naar dit akkoord voeren zij al meer dan tien jaar een actief klimaat- en energiebeleid ondersteund met diverse convenanten, akkoorden en Green Deals die met het Rijk zijn gesloten. Zij boeken daarbij aansprekende resultaten. Speerpunt is het opwekken van duurzame energie door het gebruik van terreinen en installaties voor de productie van biogas, windenergie en zonne-energie. De waterschappen investeren in eigen energieprojecten, maar ook worden gronden ter beschikking gesteld aan derden, bijvoorbeeld energiecoöperaties.

De waterschapssector wil in 2025 voor 100% energieneutraal zijn, nu is dat al meer dan 40%. Vooral met de opschaling van de productie van biogas en de opwaardering naar groen gas (biogas van aardgaskwaliteit) kunnen de waterschappen substantieel bijdragen aan de warmtetransitie. Daarvoor is uitvoering en een betere

positionering van de Routekaart Groen Gas noodzakelijk.

Er is een financieel stimuleringspakket nodig dat waterschappen en andere gasproducenten in de gelegenheid stelt om het potentieel te kunnen benutten (SDE en bijmengverplichting). Op dit moment kan nog niet worden geconcurrereerd met het goedkope aardgas.

Voor aquathermie, de warmte die kan worden gehaald uit afval- en oppervlaktewater, geldt dat de huidige Green Deal aquathermie wordt opgevolgd door een uitvoeringsprogramma Aquathermie, bij voorkeur als onderdeel van een uitvoeringsprogramma voor de warmtetransitie. Waterschappen zijn bereid om deze warmte, waar mogelijk, beschikbaar te stellen voor warmtenetwerken in de gebouwde omgeving.

Waterschappen werken nauw samen met gemeenten en provincies om via de Regionale Energie Strategieën (RES) gezamenlijk de ambities voor windmolens en zonnepanelen op land en de inzet van warmtebronnen voor de gebouwde omgeving te realiseren. Waterschappen plaatsen veel zonneparken en ook wel windmolens nabij rioolwaterzuiveringen.

Naast de energieneutraliteit committeren de waterschappen zich in het Klimaatakkoord aan de doelstelling van de reductie van broeikasgassen van het Klimaatakkoord van 49% in 2030. In verband met de consequenties van de klimaatverandering voor het waterbeheer zijn de waterschappen voorstander van een ambitieus Europees en mondiaal beleid voor de reductie van broeikasgassen. In het Klimaatakkoord zijn ook afspraken gemaakt over de reductie van broeikasgassen die ook de waterschappen aangaan, zoals bij veenweiden, natte natuur, duurzaam aanbesteden in de GWW-sector en mobiliteit (wagenpark). Voor de veenweiden is nodig dat waterschappen goed worden betrokken bij de regionale aanpak en dat er voldoende middelen ter beschikking worden gesteld voor uitvoering en onderzoek.

Waterschappen kunnen broeikasgassen ook compenseren, voor zover reductie technisch-financieel nog onhaalbaar is. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de Waterschapswet wordt aangepast zodat duidelijk is dat waterschappen meer energie mogen produceren dan dat ze zelf nodig hebben ter compensatie van hun uitstoot van broeikasgassen (tot klimaatneutraliteit). Met het oog op toekomstige investeringsbeslissingen is het zaak dat het wetsvoorstel snel wordt ingediend, zodat inwerkingtreding kan worden geborgd voor 2023.

Waterschappen ondersteunen verder de ambitie uit het Klimaatakkoord om te streven naar een klimaat-neutrale en circulaire grond-, weg- en waterbouwsector in 2030. De CO₂-uitstoot van dit soort werken bij de waterschappen maakt namelijk een belangrijk deel uit van de totale CO₂-uitstoot. De waterschappen trekken hierin graag gezamenlijk op met de andere decentrale overheden en de uitvoeringsorganisaties van het Rijk in de sector, zoals Rijkswaterstaat en ProRail. Meerjarige financiële ondersteuning van het Rijk is daarbij wel een vereiste.

MINISTERIE VAN BINNEN- LANDSE ZAKEN EN KONINK- RIJKSRELATIES

KLIMAATBESTENDIG BOUWEN

In Nederland moeten tot 2030 ongeveer ¾ tot 1 miljoen nieuwe woningen worden gebouwd. Het is belangrijk om die woningen op klimaatbestendige plekken te bouwen. Fouten van nu zullen generaties lang doorwerken. Naast de locatiekeuze gaat het ook om de inrichting van de nieuwbouwwijken. Bij de inrichting zullen straten en gebouwen zodanig ontworpen en gebouwd moeten worden dat water zoveel mogelijk buiten de deur wordt gehouden. Ook bestaande woonwijken moeten meer klimaatbestendig worden gemaakt. Als waterschappen willen we actief meedenken en meewerken om dit voor elkaar te krijgen.

De waterschappen vinden klimaatbestendig bouwen essentieel. Nederland is als dichtbevolkte delta kwetsbaar voor overstromingen en weersextremen. De exacte financiële schade is moeilijk te berekenen, maar volgens de klimaatschadeschatter kan als we niets doen de schade door klimaatverandering in bebouwd gebied in Nederland in 2050 oplopen tot 124 miljard euro. Dit alles naast de schade op sociaal en maatschappelijk gebied.

Om klimaatbestendig bouwen te garanderen, doorlopen waterschappen jaarlijks 7.000 keer het water-toetsproces voor ruimtelijke plannen. Daarnaast doen waterschappen mee aan de risicodialogen over knelpunten in de bebouwde omgeving vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. De risicodialoog bestaat uit meerdere gesprekken met allerlei partijen over de kwetsbaarheden voor wateroverlast, hitte-stress, droogte en overstromingsrisico's. De waterschappen hebben met VNG en IPO een aanbod aan het nieuwe kabinet gedaan met als belangrijkste punt dat als overheden en (markt)partijen de waterschappen vroegtijdig bij woningbouwplannen betrekken er veel klimaatschade kan worden voorkomen.

- Waterschappen formuleren voorwaarden waaronder locaties klimaatbestendig worden ontwikkeld en leggen vast welke maatregelen noodzakelijk zijn voor klimaatadaptatieve wijken en buurten. Waterschappen worden op tijd betrokken bij exploitatieovereenkomsten;
- De decentrale overheden combineren duurzaamheidsopgaven zoals warmtetransitie en klimaatadaptatie en vergroten daarmee haalbaarheid, uitvoerbaarheid en betaalbaarheid. Wij maken werk met werk;
- Rijksinvesteringen zijn nodig voor bereikbaarheid en klimaatbestendigheid van nieuwe locaties en tijdelijke investeringen in (recreatief) groen, vooral bij grootschalige complexe binnenstedelijke locaties, vlakbij en buiten bebouwd gebied. Voor een deel van de bouwlocaties geldt: zonder bereikbaar openbaar vervoer geen nieuwe woningen;
- Het Rijk zorgt voor het onderzoek naar de geschiktheid van woningbouwlocaties, legt deze informatie vast in een nationale kaart en gaat voor het realiseren van grote bouwlocaties in gesprek met de regio;

- Het Rijk stimuleert de ontwikkeling van standaarden voor klimaatadaptatie via het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie;
- Het Rijk voert aanpassingen door in het Besluit Bouwwerken Leefomgeving, de opvolger van het Bouwbesluit, om zo de transitie te maken naar nieuwe woningen die voldoen aan alle eisen (waaronder weerstand tegen wateroverlast en gevolgen van overstromingen). Gemeenten krijgen de mogelijkheid om hogere bouwtechnische eisen te stellen om innovaties in de bouw te bevorderen;
- Het Rijk hanteert, in navolging van de benadering van de NOVI-gebieden, voor heel Nederland een gemeenschappelijke aanpak en werkt gebiedsgericht;
- Klimaatbestendige locatiekeuzes dienen expliciet onderdeel uit te maken van de Woningbouwimpuls.

OMGEVINGSWET

De Omgevingswet voorziet in duidelijke en eenvoudige regels voor inwoners en bedrijven, kortere procedures voor vergunningverlening, meer lokale afwegingsruimte en meer samenhang in het beleid voor de fysieke leefomgeving. Dit is cruciaal en noodzakelijk voor de opgaven waar we op dit moment voor staan, waaronder de grote woningbouwopgave, de energietransitie en klimaatadaptatie. Waterschappen ondersteunen de komst van de Omgevingswet van harte omdat deze nieuwe wet voorziet in een meer samenhangend stelsel dat inzet op de essentie van ruimtelijke ordening: het transparant en in samenhang we- en afstemmen van belangen en functies.

Waterschappen pleiten ervoor om vast te houden aan en volledig in te zetten op de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2022. Alle 21 waterschappen zijn ondertussen druk bezig met het aansluiten op het landelijke digitale stelsel, het oefenen met het nieuwe instrumentarium en het 'anders werken' onder de Omgevingswet. Voor daadwerkelijke invoering van de Omgevingswet is het essentieel dat (1) de wet- en regelgeving afgerond is, (2) het zgn. basisniveau voor inwerkingtreding van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) gereed is en (3) dat er voldoende tijd is voor inregelen en testen van het DSO door de waterschappen.

Waterschappen houden vast aan de interbestuurlijke ambitie om de dienstverlening van het DSO aan burgers en bedrijven de komende jaren, in realistische, maar duidelijke en op gebruikerservaringen

gebaseerde vervolgstappen, verder te verbeteren. Alleen door gezamenlijke inspanningen van Rijk, waterschappen, provincies, gemeenten en leveranciers kunnen de verwachte maatschappelijke baten ook daadwerkelijk worden gerealiseerd. Het is belangrijk dat voor deze doorontwikkeling van het DSO voldoende middelen gereserveerd blijven.

NATIONALE OMGEVINGSVISIE

In 2020 is, vooruitlopend op de komst van de Omgevingswet, de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) vastgesteld. De NOVI is een langetermijnvisie op de fysieke leefomgeving van Nederland. De NOVI onderkent dat er keuzes gemaakt moeten worden. De waterschappen onderschrijft dit en brengt daarbij in dat water een belangrijk ordenend principe is bij het maken van deze keuzes. Andere wezenlijke principes zijn duurzaam omgaan met de zoetwatervoorraad, de noodzaak om kringlopen te sluiten en de gesteldheid van de bodem.

Gemeenten en provincies maken eveneens een omgevingsvisie (GOVI en POVI); waterschappen dragen bij aan deze omgevingsvisies, en kunnen besluiten een eigen strategische visie op te stellen die als input kan dienen voor de visies van gemeenten en provincies.

Uiteindelijk moet de verbinding tussen alle visies en overige programma's (bijvoorbeeld het programma RES, het Deltaprogramma en de woonagenda) worden gemaakt in de landsdelige Omgevingsagenda's. Hier vinden de medeoverheden en het Rijk elkaar om samenhangende keuzes te maken. Waterschappen vragen aandacht voor een evenwichtig proces, waarbij de overheden als gelijkwaardige partners hun bijdragen leveren en de opgaven centraal staan.

OPEN OVERHEID

Transparantie is belangrijk voor de waterschappen en daarom willen wij mede op basis van de Wet open overheid toewerken naar een zo'n groot mogelijke openheid. Hierbij is het voor waterschappen van belang dat de ontwikkeling richting open by design op een verantwoorde manier gebeurt. Open by design betekent dat je voor het ontwikkelen van documenten en/of informatie rekening houdt met de openbaarmaking daarvan.

Daarom moeten de waterschappen de komende jaren de tijd krijgen voor een cultuurverandering, het aanpassen van de interne processen en het op orde brengen van de informatiehuishouding. Daarnaast werken de waterschappen samen met de andere overheden toe naar het toegankelijke openbaar maken van overheidsinformatie, zodat transparantie naar een nog hoger niveau wordt getild. Om de doelen van de Wet open overheid, de Wet hergebruik van overheidsinformatie en de Archiefwet 2021 te bereiken is het wel van essentieel belang dat er voldoende middelen beschikbaar komen.

WET WOZ

Waterschappen maken voor het opleggen van de aanslag watersysteemheffing gebruik van de WOZ-waarde, zoals door gemeenten jaarlijks wordt vastgesteld. Waterschappen hebben belang bij betrouwbare WOZ-gegevens, die tijdig en (kosten) efficiënt beschikbaar komen. De waterschappen praten daarom bijvoorbeeld via de Waarderingskamer mee over goed uitvoerbare regelgeving en het toezicht daarop en zetten zich in om de bijdrage van waterschappen in de kosten van de WOZ-uitvoering te beperken.

POLITIEKE AMBTSDRAGERS

De rechtspositie van mensen die het land, de provincies, waterschappen en gemeenten besturen, de politieke ambtsdragers, is meer gaan lijken op die van werknemers.

Waterschappen vinden dat politieke ambtsdragers een afwijkende positie hebben ten opzichte van werknemers. Zij moeten namelijk andere afwegingen maken en besluiten nemen waarvoor zij de politieke gevolgen dragen. Veel politieke ambtsdragers worden geraakt door de wetwijzigingen van de afgelopen jaren onder andere op het gebied van ziekte, (de duur van de) uitkeringen en pensioenen. Dit heeft gevolgen voor de uit- en instroom van bestuurders en daarmee staat de kwaliteit van het bestuur onder druk.

De waterschappen vinden dat de rechtspositie moet passen binnen de geldende maatschappelijke verhoudingen en de verwachtingen die aan politieke ambtsdragers worden gesteld.

De hoogte van de vergoeding voor de leden van het algemeen bestuur blijft al langer achter. Om die reden is er in 2019 onderzoek gedaan naar de hoogte van de vergoeding voor de leden van het algemeen bestuur in vergelijking met de hoogte van vergoedingen van andere vergelijkbare bestuurders in binnen- en buitenland. Het advies is om de hoogte van de vergoeding aan te passen. De minister wil dit voorleggen aan een adviescollege dat gaat adviseren over de "arbeidsvoorwaarden" van alle politieke ambtsdragers. Dit adviescollege wordt ingesteld als de Wet adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers is aangenomen door beide Kamers.

PENSIOENEN POLITIEKE AMBTSDRAGERS

De pensioenen van bestuurders bij de waterschappen, zoals dijkgraven en heemraden, zijn gebaseerd op de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (Appa). Deze pensioenen worden betaald uit de begroting van de waterschappen, niet uit de afdrachten naar een pensioenfonds.

De Tweede Kamer wil toe naar fondsfinanciering van politieke ambtsdragers, maar deze plannen zijn uitgesteld. De Unie steunt de voorgestelde fondsvorming en verplichte deelname in de ABP-regeling. Met het Pensioenakkoord is er een moment en noodzaak gekomen om de fondsfinanciering en waardeoverdracht uit te werken en af te ronden.

GENERIEKE DIGITALE INFRASTRUCTUUR (GDI)

Een toekomstbestendige digitale basisinfrastructuur is een randvoorwaarde voor een toegankelijke, betrouwbare en inclusieve dienstverlening aan burgers en ondernemers. Waterschappen hebben baat bij een goede kwaliteit van de GDI en willen er onbelemmerd gebruik van maken.

Waterschappen zouden daarom graag een oplossing zien voor de financiële problemen rondom de GDI. Onze wens is om de financiering niet via de begrotingen van alle ministeries en decentrale overheden bij elkaar te sprokkelen, maar in één keer te regelen via de rijksbegroting. Daarnaast betalen de waterschappen nu BTW over de doorbelaste bedragen, waardoor de kosten enorm oplopen. En dat is vreemd voor een dienst die gewenst is.

DIGITALE TRANSFORMATIE

Waterschappen hebben zich door de eeuwen heen steeds succesvol aangepast aan maatschappelijke ontwikkelingen. Waterschappen zijn daarom vastbesloten om de kansen, verwachtingen en mogelijkheden van data, informatie en technologie in te zetten om de stap naar een volledig digitaal georiënteerde en wendbare organisatie mogelijk te maken.

Techniek speelt een essentiële rol in het waterbeheer, bijvoorbeeld keringen die door software worden aangestuurd. Daarom zijn waterschappen zich bewust van de urgentie van deze opgave. De digitale transformatie zien zij als een noodzakelijke organisatieontwikkeling om effectief en efficiënt in te kunnen (blijven) spelen op de veranderingen die in razend tempo op de maatschappij en de waterschappen afkomen.

Waterschappen zetten zich de komende jaren in om de digitale transformatie binnen de sector te laten slagen en om meerwaarde voor de maatschappij te creëren.

Passend binnen het waterdomein kan gedacht worden aan klimaatadaptatie en droogteproblematiek, verstedelijking en energietransitie. Met data & infrastructuur kan droogte bijvoorbeeld realtime gemonitord worden. Simulaties zijn ook mogelijk even geven zicht op de beste beslissingen.

Om digitale transformatie te laten slagen is het essentieel dat nieuwe wet- en regelgeving die op waterschappen af komt goed op elkaar aansluit. Digitale transformatie kan alleen kan slagen, als die integraal en in gezamenlijkheid wordt aangevlogen.

MINISTERIE VAN FINANCIËN

WET HOUBBARE OVERHEIDSFINANCIËN

Wet Hof is de Nederlandse invulling van Europese afspraken over houdbare overheidsfinanciën. Waterschappen vinden dat houdbare overheidsfinanciën een gezamenlijke inspanning van het Rijk en decentrale overheden zijn en dragen hier dan ook aan bij. Echter, binnen de Nederlandse invulling moet er voldoende financiële ruimte voor de waterschappen overblijven om te kunnen investeren, zodat zij hun wettelijke taken goed kunnen blijven uitvoeren.

RIJKSBELASTINGEN

Waterschappen voeren hun taken zo doelmatig, efficiënt en duurzaam mogelijk uit. In diverse akkoorden hebben zij afspraken met het Rijk gemaakt hierover. Het kan niet zo zijn dat Rijksheffingen deze initiatieven belemmeren of onmogelijk maken en dat beoogde kostenbesparingen niet worden gerealiseerd. Bij nieuwe Rijksheffingen en modernisering van Rijksheffingen moeten de nadelige gevolgen voor de waterschappen, waaronder toename van de administratieve lastendruk, nadrukkelijk in de afweging worden meegenomen.

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Klimaat en water stoppen niet bij de grens, het zijn mondiale vraagstukken. Vanuit de hele wereld is er vraag naar Nederlandse waterkennis. Waterschappen delen wereldwijd kennis met landen waar waterbeheer grote uitdagingen kent. Zij leren hier zelf van en steunen tegelijkertijd de exportpotentie van de Nederlandse watersector.

Met de Blue Deal, het internationale programma van de 21 waterschappen i.s.m. het ministerie van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat, willen de waterschappen 20 miljoen mensen wereldwijd toegang geven tot voldoende, schoon en veilig water.

De Blue Deal loopt tot en met 2030 en bestaat uit 17 partnerschappen in 14 landen. Drie cruciale onderdelen van goed waterbeheer staan hierbij centraal: voldoende kennis en expertise, een goed functionerende organisatie en samenwerking met de belangrijkste stakeholders. Het programma draagt daarmee bij aan het behalen van de Sustainable Development Goals 6.3 – 6.6, de Nederlandse Internationale Water Ambitie en de visie van Dutch Water Authorities (het internationale aanspreekpunt van de Nederlandse waterschappen).

De cofinanciering vanuit de ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Waterstaat (momenteel 4 miljoen euro, waaronder 1,5 miljoen euro HGIS-middelen) staat onder druk, waardoor de continuering van internationale afspraken in gevaar komt. 5,5 miljoen euro blijft nodig om de opgestarte projecten tot een goed einde te brengen.

BEZOEKADRES

Koningskade 40
2596 AA Den Haag
070 351 97 51
Nederland

POSTADRES

Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Nederland

April 2021

info@uvw.nl
www.uvw.nl